

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2019-20-40>

УДК 330.352.3:332.3(477.73)

Інтенсифікація як напрям підвищення ефективності землекористування в аграрних підприємствах Братського району

Кушнірук Віктор Степанович

кандидат економічних наук, доцент кафедри управління виробництвом та інноваційною діяльністю підприємств Миколаївського національного аграрного університету

Ткачук Анастасія Василівна

магістр Миколаївського національного аграрного університету

Kushniruk Viktor, Tkachuk Anastasia
Mykolayiv National Agrarian University

Стаття присвячена актуальним питанням інтенсифікації як напрямку підвищення ефективності землекористування в аграрних підприємствах. Розглянуто сутність та значення інтенсифікації аграрного виробництва. При цьому визначено, що кожен напрям інтенсифікації має граничну межу використання, нехтування чим може негативно вплинути на агроекологічну систему. Розраховано планові показники урожайності, посівних площ та валових зборів для аграрного підприємства. Обґрунтовано доцільність використання перспективних та високоурожайних сортів зернових і технічних культур. Доведено доцільність застосування системи захисту рослин від шкідників та хворіб. Здійснено калькуляцію виробничої собівартості сільськогосподарських культур, узагальнено планово-економічні показники в результаті інтенсифікації галузі рослинництва.

Ключові слова: інтенсифікація, сільське господарство, ефективність, землекористування, планування, урожайність, товарна продукція, прибуток, рівень рентабельності.

Кушнірук В.С., Ткачук А.В. ИНТЕНСИФИКАЦИЯ КАК НАПРАВЛЕНИЕ ПОВЫШЕНИЯ ЭФФЕКТИВНОСТИ ЗЕМЛЕПОЛЬЗОВАНИЯ В АГРАРНЫХ ПРЕДПРИЯТИЯХ БРАТСКОГО РАЙОНА

Статья посвящена актуальным вопросам интенсификации как направления повышения эффективности землепользования в аграрных предприятиях. Рассмотрены сущность и значение интенсификации аграрного производства. При этом определено, что каждое направление интенсификации имеет предельную границу использования, пренебрежение чем может негативно повлиять на агроэкологическую систему. Рассчитаны плановые показатели урожайности, посевных площадей и валовых сборов для аграрного предприятия. Обоснована целесообразность использования перспективных и высокоурожайных сортов зерновых и технических культур. Доказана целесообразность применения системы защиты растений от вредителей и болезней. Осуществлена калькуляция производственной себестоимости сельскохозяйственных культур, обобщены планово-экономические показатели в результате интенсификации отрасли растениеводства.

Ключевые слова: интенсификация, сельское хозяйство, эффективность, землепользование, планирование, урожайность, товарная продукция, прибыль, уровень рентабельности.

Kushniruk Viktor, Tkachuk Anastasia. INTENSIFICATION AS A DIRECTION OF INCREASING THE EFFICIENCY OF LAND USE IN AGRARIAN ENTERPRISES OF BRATSKY DISTRICT

The article is devoted to actual issues of intensification as a direction of increasing the efficiency of land use in agrarian enterprises. In the article the essence and importance of intensification of agrarian production are considered. It is determined that each direction of intensification has a limit of use, neglecting which can negatively affect the agro-ecological system. Calculated for agrarian enterprise planned yields, crop areas, gross fees. The expediency of using promising and highly productive varieties of grain and technical crops is substantiated. The expediency of application of the plant protection system from pests and diseases has been proved. The calculation of the production cost of agricultural crops has been made and the planning and economic indicators have been summarized as a result of the intensification of the crop production sector. Thus, the intensification of agriculture is the main direction of its development and the main source of increasing the efficiency of agricultural production, which ensures the strengthening of the economy of agrarian enterprises. Intensification of agriculture should be based on improving soil fertility, which depends on a combination of rational and entering in the respective proportions of organic and mineral fertilizers, taking into account the agrochemical and ecological basis of their application. This farming system

should be aimed at improving the efficiency of land use, the constant growth of its fertility and include the following elements: development of crop rotation, erosion control techniques and their rational soil cultivation, liming soils, irrigation and drainage, cultivation natural grasslands and pastures, combating weeds, pests and plant diseases. All these intensification processes will contribute to increasing the efficiency of agriculture and the establishment of high-value production in the agricultural sector of the economy.

Key words: intensification, agriculture, efficiency, land use, planning, yield, commodity production, profit, profitability level.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Інтенсифікація виробництва як важливий процес повинна відбуватись на кожному підприємстві незалежно від його форми власності та господарювання. Відсутність єдиного підходу до сутності інтенсифікації виробництва, класифікації її внутрішніх та зовнішніх факторів, показників кількісного оцінювання рівня та динаміки інтенсифікації аграрного виробництва, механізму її планування та стимулювання стримує процес ринкового розвитку економіки України загалом. Це приводить до зменшення обсягів виробництва, зростання витрат ресурсів, погіршення якісних показників продукції, деформації структури експорту, результатом чого є низький рівень задоволення попиту споживчого ринку на вітчизняну продукцію.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичні й практичні аспекти процесу інтенсифікації як напряму підвищення ефективності землекористування в аграрних підприємствах висвітлені в наукових працях В.Г. Андрійчука [1], П.С. Березівського [2], М.С. Віткова [3], Г.І. Грицаєнко [6], Т.Я. Іваненко [7], В.С. Кушнірука [8; 9], О.В. Шубравської [10] та багатьох інших вчених.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Насамперед зростання витрат на виробництво, висока розораність сільськогосподарських угідь, зменшення урожайності та валових зборів продукції зернових і технічних культур вимагають поглиблених досліджень усіх заходів інтенсифікації, що впливають на підвищення ефективності землекористування в аграрних підприємствах Братського району Миколаївської області.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є дослідження й обґрунтування необхідності здійснення процесів інтенсифікації як напрямів підвищення ефективності землекористування в аграрних підприємствах.

Виклад основного матеріалу дослідження. Інтенсифікація аграрного виробництва – це складний багатогранний процес, який охоплює соціально-економічний, організаційно-технічний та екологічний характер

його розвитку. Вектор інтенсифікації завжди спрямовується на збільшення обсягів та підвищення ефективності виробництва, істотне підвищення якості продукції на основі розширення застосування нової та новітньої техніки, знарядь, обладнання, матеріалів, інших ресурсів, насамперед у формі прогресивних ресурсозберігаючих технологій, вдосконалення форм організації праці та виробництва. Встановлено, що інтенсифікація виробництва як стратегічний напрям розвитку підприємств аграрного сектору є можливою лише на фазах пожвавлення та підйому, тоді як під час криз та депресій, що характеризуються жорстким дефіцитом інвестиційних ресурсів, необхідні інші форми підтримки цілісності макроекономічних систем.

Стратегія інтенсифікації виробництва є різновидом базової стратегії концентрованого зростання й повинна використовуватися в періоди економічного росту. Вона передбачає зосередження зусиль аграрних підприємств на виробництві продукції за рахунок додаткових вкладень, спрямованих на впровадження досягнень науки, передової техніки та прогресивних технологій, які зумовлюють не лише зростання результативних показників діяльності підприємства, але й відтворення та збереження його основного виробничого ресурсу, тобто землі.

У ході формування інтенсивного типу відтворення в сільському господарстві необхідно обов'язково враховувати те, що кожен напрям інтенсифікації має граничну межу використання, нехтування чим може негативно вплинути на агроекологічну систему, тому аграрні підприємства, формуючи інтенсивний тип економічного розвитку, мають забезпечити його екологічність.

Узагальнюючим показником рівня інтенсивності сільськогосподарського виробництва, що відображає сукупні затрати уречевленої та живої праці, є сума вартості основних засобів і поточних виробничих витрат (без амортизації) з розрахунку на гектар сільськогосподарських угідь. Цей показник безпосередньо виражає сутність інтенсифікації та водночас характеризує рівень інтенсивного розвитку аграрних підприємств.

Основними стратегічними напрямками інтенсифікації виробництва в аграрних підприємствах є залучення інвестиційних ресурсів, розвиток спеціалізації та концентрації виробництва до оптимальних розмірів, нові підходи до розвитку підприємницької діяльності, розвиток виробництва на інноваційній основі шляхом застосування нових сортів та гібридів сільськогосподарських культур і порід тварин, техніко-технологічна переоснащеність виробництва, диверсифікація виробництва, а також розвиток на цій основі внутрішньогосподарських виробничих відносин й обслуговуючої та збутової кооперації.

Стратегія інтенсифікації виробництва в аграрних підприємствах повинна бути спрямована на впровадження прогресивних методів використання виробничих ресурсів, форм організації виробництва та праці. Основними положеннями організації використання трудових ресурсів у цьому напрямі мають стати забезпечення найефективнішого співвідношення ресурсів та капіталу, можли-

вість збільшення обсягу продукції за рахунок додаткового залучення капіталу чи праці або одночасно обох цих ресурсів за умови, що це супроводжуватиметься збільшенням прибутку.

У табл. 1 розраховано середньозважену врожайність сільськогосподарських культур для СПТ «Урожай» Братського району Миколаївської області.

Отже, аналізуючи дані табл. 1, відзначимо, що у СПТ «Урожай» Братського району середньозважена врожайність по пшениці озимій в середньому за три роки склала 38,10 ц з 1 га, по ячменю озимому – 34,92 ц з 1 га. Низьким є рівень середньозваженої урожайності по кукурудзі на зерно, а саме 39,53 ц з 1 га. По соняшнику середньозважена урожайність склала 22,18 ц з 1 га.

У табл. 2 розраховано кількість діючої речовини в добривах, що будуть додатково внесені під пшеницю озиму, ячмінь озимий, кукурудзу на зерно та соняшник у 2018–2019 рр. в СПТ «Урожай» Братського району. Отже, для підвищення урожайності сільськогосподарських

Таблиця 1

Розрахунок середньозваженої врожайності сільськогосподарських культур для СПТ «Урожай» Братського району

Культура	Валовий збір, ц			Площа, га			Середньозважена урожайність, ц з 1 га
	2014 р.	2015 р.	2016 р.	2014 р.	2015 р.	2016 р.	
Пшениця озима	10 296	15 872	9 449,9	315	319	300,92	38,10
Ячмінь озимий	2 869	9 619	3 531,9	96	231	131,76	34,92
Кукурудза на зерно	5 824	11 109	2 244,3	148	192	145,13	39,53
Соняшник	16 572	18 133	14 276,9	807	641	760,06	22,18

Таблиця 2

Визначення кількості діючої речовини в добривах, що будуть додатково внесені під зернові та технічні культури, з яких планується отримати врожай у 2018 р. у СПТ «Урожай» Братського району

Культура	Найменування добрив	Внесення мінеральних добрив, кг на 1 га	Вміст діючих речовин, кг		
			N	P	K
Пшениця озима	Нітроамофоска $N_{16}P_{16}K_{16}$	200	32	32	32
	Аміачна селітра $N_{34,5}$	250	86,25	–	–
Ячмінь озимий	Нітроамофоска $N_{16}P_{16}K_{16}$	200	32	32	32
	Аміачна селітра $N_{34,5}$	180	62,10	–	–
Кукурудза на зерно	Нітроамофоска $N_{16}P_{16}K_{16}$	250	40	40	40
	Аміачна селітра $N_{34,5}$	300	103,5	–	–
Соняшник	Нітроамофоска $N_{16}P_{16}K_{16}$	350	56	56	56
	Аміачна селітра $N_{34,5}$	200	69	–	–

культур в СПТ «Урожай» Братського району плануємо вносити мінеральні добрива, а саме нітроамофоску та аміачну селітру. Під посіви озимої пшениці з розрахунку на 1 га планується ввести 200 кг нітроамофоски та 250 кг аміачної селітри. Внесення мінеральних добрив планується за стадіями вегетаційного періоду та з дотриманням усіх агротехнологічних норм щодо вирощування зернових та технічних культур.

Під посіви озимого ячменю з розрахунку на 1 га планується ввести 200 кг нітроамофоски та 180 кг аміачної селітри. Під посіви кукурудзи на зерно та соняшник планується ввести 250 і 350 кг нітроамофоски та 300 і 200 кг аміачної селітри відповідно. Значний вплив на збільшення урожайності мають сприятливі природно-кліматичні умови, а саме достатня кількість опадів у вегетаційний період та в період наливання колосу. Також збільшення валових зборів інтенсивним та екологічним шляхом насамперед залежить від досвіду роботи агронома-землевласника.

У табл. 3 розраховуємо приріст урожайності за рахунок додаткового внесення мінеральних добрив у СПТ «Урожай» Братського району.

Отже, під пшеницю озиму планується ввести N – 118,25 кг д. р., P – 32 кг д. р., K – 32 кг д. р., що дасть приріст урожаю з роз-

рахунку на 1 га в розмірі 3,72 ц. Під ячмінь озимий планується ввести 94,1 кг д. р. азоту, 32 кг д. р. фосфору та калію відповідно, що дасть приріст з розрахунку на 1 га у розмірі 4,15 ц. Під кукурудзу на зерно планується ввести 143,5 кг д. р. азоту, 40 кг д. р. фосфору та калію відповідно, що дасть приріст з розрахунку на 1 га в розмірі 4,23 ц. Під соняшник планується ввести 125 кг д. р. азоту, 56 кг д. р. фосфору та калію, що дасть приріст з розрахунку на 1 га в розмірі 2,03 кг. Усі ці прирости по сільськогосподарським культурам будуть отримані з урахуванням споживання добрив у перший рік кожною культурою та виносом поживних речовин зі врожаєм основної та побічної продукції.

У табл. 4 розраховуємо для СПТ «Урожай» Братського району планову урожайність сільськогосподарських культур на 2019 р., яка буде досягнута за рахунок додатково внесених мінеральних добрив, заміни сорту, оптимальних строків сівби та збору врожаю.

Отже, по пшениці озимій розрахована планова урожайність складається із середньозваженої урожайності 38,10 ц, приросту за рахунок внесення мінеральних добрив 3,72 ц, приросту за рахунок заміни сорту (Ювіляр Миронівський, Магістраль, Богдана, Рисинка) 15 ц та приросту за рахунок дотримання опти-

Таблиця 3

Розрахунок приросту урожайності за рахунок додаткового внесення добрив під сільськогосподарські культури у СПТ «Урожай» Братського району

Культури	Діючі речовини, кг			Приріст урожайності, ц
	N	P	K	
Пшениця озима	118,25	32,00	32,00	3,72
Ячмінь озимий	94,10	32,00	32,00	4,15
Кукурудза на зерно	143,50	40,00	40,00	4,23
Соняшник	125,00	56,00	56,00	2,03

Таблиця 4

Розрахунок планової врожайності сільськогосподарських культур для СПТ «Урожай» Братського району

Культура	Середньозважена урожайність, ц з 1 га	Приріст (ц) за рахунок:			Планова урожайність, ц з 1 га
		внесення мінеральних добрив	посіву нового сорту	оптимальних строків сівби та збору врожаю	
Пшениця озима	38,10	3,72	15,0	5,5	62,32
Ячмінь озимий	34,92	4,15	12,0	4,5	55,57
Кукурудза на зерно	39,53	4,23	30,0	7,5	81,26
Соняшник	22,18	2,03	10,0	4,5	38,71

мальних строків сівби та збору врожаю 5,5 ц, що в підсумку складає 45,79 ц з 1 га.

По ячменю озимому планова урожайність складається із середньозваженої урожайності 34,92 ц, приросту за рахунок внесення мінеральних добрив 4,15 ц, приросту за рахунок заміни сорту (Основа, Борисфен, Достойний) 12 ц та за рахунок дотримання оптимальних строків сівби та збору врожаю 4,5 ц, що в підсумку складає 55,57 ц з 1 га.

По кукурудзі на зерно планова урожайність складається із середньозваженої урожайності 39,53 ц, приросту за рахунок внесення мінеральних добрив 4,23 ц, приросту за рахунок заміни сорту (Тесла, Ферум, Балерина) 30 ц та за рахунок дотримання оптимальних строків сівби та збору врожаю 7,5 ц, що в підсумку складає 81,26 ц з 1 га.

По соняшнику планова урожайність складається із середньозваженої урожайності 22,18 ц, приросту за рахунок внесення мінеральних добрив 2,03 ц, приросту за рахунок заміни сорту (Меркурій, Фелікс, Богдан) 10 ц та за рахунок дотримання оптимальних строків сівби та збору врожаю 7,5 ц, що в підсумку складає 38,71 ц з 1 га.

У табл. 5 заплануємо посівні площі сільськогосподарських культур для СПТ «Урожай» Братського району.

Отже, плануючи посівні площі для СПТ «Урожай» Братського району, ми збільшили площі чистих парів на 228,37 га, що має 15,34% в структурі ріллі, насамперед за рахунок зменшення посівів соняшнику на 536 га,

ярого ячменю на 21,7 га, кукурудзи на зерно на 11,7 га та вівсу на 15,8 га. При цьому було введено сівообіг посівів однорічних та багаторічних трав по 70 га відповідно. Також було збільшено посіви озимої пшениці на 38,4 га, озимого ячменю – на 97,1 га, а гороху – на 58 га, що складатиме 23,52%, 16,58% та 8,06% в структурі посівів відповідно. Виходячи з цього, ми рекомендуємо цьому господарству застосовувати в галузі рослинництва восьмипільну систему сівозмін. Саме така система дасть можливість посіву соняшнику в чергуванні через сім років, а посів бобових, однорічних та багаторічних трав поліпшить склад ґрунту, що впливатиме в подальшому на підвищення врожайності сільськогосподарських культур у СПТ «Урожай» Братського району.

Маючи розраховану планову врожайність та заплановані посівні площі, розраховуємо у табл. 6 плановий валовий збір сільськогосподарських культур для СПТ «Урожай» Братського району.

Так, за посіву пшениці озимої на площі 350 га та досягнення урожайності 62,32 ц з 1 га плановий валовий збір на 2019 р. складатиме 21 810,28 ц. За посіву ячменю озимого на площі 250 га та досягнення урожайності 55,57 ц з 1 га плановий валовий збір складатиме 13 892,33 ц. Під кукурудзу на зерно планується відвести 150 га, а розрахована планова врожайність складатиме 81,26 ц з 1 га, що дасть плановий валовий збір 12 189,12 ц. Соняшником будуть засіяні 200 га, а плано-

Таблиця 5

Планування площ та структури посівів сільськогосподарських культур для СПТ «Урожай» Братського району

Культура	У середньому за 2015–2017 рр.			По плану на 2019 р.		
	площа, га	%	X	площа, га	%	X
Рілля, всього	1 488,37	100,00	X	1 488,37	100,00	X
Чисті пари	8,67	0,58	X	228,37	15,34	X
Площа посіву, га	1 479,71	99,42	100,0	1 260,00	84,66	100,0
зокрема, пшениця озима	311,64	20,94	21,06	350,00	23,52	27,78
гречка	17,90	1,20	1,21	50,00	3,36	3,97
ячмінь озимий	152,92	10,27	10,33	250,00	16,80	19,84
ячмінь ярий	21,67	1,46	1,46	0,00	0,00	0,00
кукурудза на зерно	161,71	10,86	10,93	150,00	10,08	11,90
горох	62,04	4,17	4,19	120,00	8,06	9,52
овес	15,81	1,06	1,07	0,00	0,00	0,00
соняшник	736,02	49,45	49,74	200,00	13,44	15,87
однорічні трави	0,00	0,00	0,00	70,00	4,70	5,56
багаторічні трави	0,00	0,00	0,00	70,00	4,70	5,56

Таблиця 6

План посівів та валових зборів сільськогосподарських культур, з яких планується отримати врожай у 2018 р. у СПТ «Урожай» Братського району

Культура	Планова площа посіву, га	Планова врожайність, ц з 1 га	Плановий валовий збір, ц
Пшениця озима	350,0	62,32	21 810,28
Ячмінь озимий	250,0	55,57	13 892,33
Кукурудза на зерно	150,0	81,26	12 189,12
Соняшник	200,0	38,71	77 42,51
Всього	950,0	–	55 634,23

Таблиця 7

Розрахунок потреби та вартості насіннєвого матеріалу сільськогосподарських культур для СПТ «Урожай» Братського району

Культура	Площа посіву, га	Норма висіву на 1 га, кг	Загальна потреба у насінні, ц	Зокрема:				Загальна вартість насіння, грн.	
				насіння власного виробництва		куплене		всього	1 ц
				ц	грн.	ц	грн.		
Пшениця озима	350,0	200	700,0	420,0	146 046,0	280,0	280 000,0	426 046	608,6
Ячмінь озимий	250,0	200	500,0	300	145 154,2	200,0	170 000	315 154	630,3
Кукурудза на зерно	150,0	25	37,5	22,5	15 242,6	15,0	15 468,75	30 711	819,0
Соняшник	200,0	15	30,0	18	10 725,6	12,0	7 414	18 140	604,7
Всього	950,0	х	х	х	317 168,3	х	472 882,8	79 0051	х

вий валовий збір складатиме 7 742,51 ц за умови досягнення планової врожайності на рівні 39,13 ц з 1 га.

Отже, досягнення запланованих валових зборів є можливим за умови дотримання всіх агротехнологічних вимог з вирощування сільськогосподарських культур та сприятливих природно-кліматичних умов.

У табл. 7 розрахуємо потребу та вартість насіннєвого матеріалу сільськогосподарських культур для СПТ «Урожай» Братського району.

Отже, для посіву пшениці озимої необхідно буде 700 ц насіннєвого матеріалу, з якого 420 ц плануємо використати власного виробництва на 146,046 тис. грн, а 280 ц планується купити (сорт Ювіляр Миронівський, Магістраль, Богдана) на загальну суму 280,0 тис. грн.

Під заплановані посівні площі ячменя озимого необхідно буде 500 ц насіннєвого матеріалу, з якого 300 ц плануємо використати власного виробництва на загальну суму 145,154 тис. грн, а 200 ц плануємо купити (сорт Основа, Борисфен, Достойний) на загальну вартість 170,0 тис. грн.

Під заплановані посівні площі кукурудзи на зерно необхідно буде 37,5 ц насіннєвого матеріалу, з якого 22,5 ц плануємо використати власного виробництва на загальну суму 15,242 тис. грн, а 15 ц плануємо купити (сорт Тесла, Ферум, Балерина) на загальну суму 15,468 тис. грн.

Під заплановані посівні площі соняшнику необхідно буде 30,0 ц насіннєвого матеріалу, з якого 18,0 ц плануємо використати власного виробництва на загальну суму 10,725 тис. грн, а 12 ц плануємо купити (сорт Меркурій, Жалон, Богдан) на загальну суму 7,414 тис. грн.

Отже, важливу роль в досягненні запланованих валових зборів сільськогосподарських культур відіграє вибраний сорт. Наука сьогодні не стоїть на місці, а перебуває в пошуках та виведенні нових сортів та гібридів, що знаходять попит з боку аграрних підприємств України. Як говорять заслужені ветерани аграрної праці та науковці, наука та виробництво – це єдине ціле, без якого виробництво конкурентоспроможної продукції є неможливим.

Таблиця 8

**Розрахунок вартості добрив під заплановані площі
сільськогосподарських культур у СПТ «Урожай» Братського району**

Культура	Найменування добрив	Кількість добрив, т	Ціна, грн. за 1 т	Вартість, тис. грн.
Пшениця озима	Нітроамофоска N ₁₆ P ₁₆ K ₁₆	70	9 600	672
	Аміачна селітра N _{34.5}	87,5	8 600	752,5
	Разом	х	х	1 424,5
Ячмінь озимий	Нітроамофоска N ₁₆ P ₁₆ K ₁₆	50	9 600	480
	Аміачна селітра N _{34.5}	45	8 600	387
	Разом	х	х	867
Кукурудза на зерно	Нітроамофоска N ₁₆ P ₁₆ K ₁₆	37,5	9 600	360
	Аміачна селітра N _{34.5}	45	8 600	387
	Разом	х	х	747
Соняшник	Нітроамофоска N ₁₆ P ₁₆ K ₁₆	70	9 600	672
	Аміачна селітра N _{34.5}	40	8 600	344,0
	Разом	х	х	1 016,0
Всього		х	х	4 054,5

У табл. 8 розраховано вартість добрив, що планується ввести під посівні площі у СПТ «Урожай» Братського району.

Отже, під сільськогосподарські культури планується ввести два види добрив, а саме нітроамофоску та аміачну селітру. Так, під площу посіву 350 га пшениці озимої вартість добрив складатиме 1 425,5 тис. грн., або 4 072,8 грн. на 1 га, під площу посіву 250 га ячменю озимого вартість добрив складатиме 867 тис. грн., або 3 468 грн. на 1 га, під площу посіву 150 га кукурудзи на зерно вартість добрив складатиме 747,0 тис. грн., або 4 980 грн. на 1 га, під площу посіву 200 га соняшнику вартість добрив складатиме 1 016,0 тис. грн., або 5 080 грн. на 1 га. Зокрема, зменшити витрати на добрива можна лише за рахунок внесення органічних добрив, а їх сьогодні дістати дуже складно, тому що галузь тваринництва в регіоні ніхто не розвиває.

У табл. 9 розраховано вартість препаратів щодо захисту рослин від шкідників та хворіб для СПТ «Урожай» Братського району.

Отже, для захисту рослин від шкідників та хворіб у СПТ «Урожай» Братського району планується використовувати гербіциди, інсектициди, фунгіциди та протруйники насіннєвого матеріалу. Так, вартість препаратів під площу посіву 350 га пшениці озимої складатиме 501,34 тис. грн., або 1 432 грн. на 1 га, під площу посіву 250 га ячменю озимого вартість складатиме 370,87 тис. грн., або 1 483 грн на 1 га, під площу посіву 150 га кукурудзи на

зерно вартість складатиме 413,09 тис. грн., або 2 753,9 грн. на 1 га, під площу посіву 200 га соняшнику вартість складатиме 512,48 тис. грн., або 2 562 грн. на 1 га. Саме якісні препарати захисту рослин від шкідників та хворіб дають можливість аграрним підприємствам зберегти та не втратити врожай сільськогосподарських культур.

Враховуючи показники планового збору, ціни реалізації та рівня товарності на пшеницю озиму, ячмінь озимий, кукурудзу на зерно та соняшник, розраховано у табл. 10 очікувану вартість товарної продукції, яку планує отримати від реалізації сільськогосподарської продукції у 2019 р. СПТ «Урожай» Братського району Миколаївської області.

Отже, вартість валової продукції по пшениці озимій має складати 12 296,036 тис. грн. за умови рівня товарності 95%, середньої ціни реалізації 593,3 грн. за 1 ц та обсягу реалізації 20 719,76 ц. По ячменю озимому вартість валової продукції має складати 7 345,846 тис. грн. за умови рівня товарності 95%, середньої ціни реалізації 556,6 грн. за 1 ц та обсягу реалізації 13 197,71 ц. По кукурудзі на зерно вартість валової продукції має складати 5 369,916 тис. грн. за умови рівня товарності 99%, середньої ціни реалізації 445 грн. за 1 ц та обсягу реалізації 12 067,23 ц. По соняшнику вартість валової продукції має складати 6 729,945 тис. грн. за умови рівня товарності 99%, середньої ціни реалізації 878 грн. за 1 ц та обсягу реалізації 7 665,08 ц.

Таблиця 9

Розрахунок вартості препаратів системи захисту сільськогосподарських культур під урожай 2019 року для СПТ «Урожай» Братського району

Культура	Назва препарату	Потреба в препаратах, кг, л	Ціна, грн.	Вартість, тис. грн.
Пшениця озима	Гроділ Максi (Bayer)	38,5	3219	123,93
	Децис f-Люкс (Bayer)	140	511	71,54
	Альто Супер (Syngenta)	175	1 023,0	179,03
	Максим (Syngenta)	140,00	906,00	126,84
	Разом	х	х	501,34
Ячмінь озимий	Гроділ Максi (Bayer)	27,5	3219	88,52
	Децис f-Люкс (Bayer)	125	511	63,88
	Альто Супер (Syngenta)	125	1 023,0	127,88
	Максим (Syngenta)	100,00	906,0	90,60
	Разом	х	х	370,87
Кукурудза на зерно	МайсТер (Bayer)	22,5	7 044,36	158,50
	Белт (Bayer)	22,5	5439	122,38
	Амістар Екстра	112,5	1 145,0	128,81
	Максим (Syngenta)	3,75	906,0	3,40
	Разом	х	х	413,09
Соняшник	Баста	400	568	227,20
	Белт (Bayer)	150	1 145,0	171,75
	Амістар Екстра (Syngenta)	6,00	791	4,75
	Максим Стар FS (Syngenta)	20,00	5 439	108,78
	Разом	х	х	512,48
Всього		х	х	1 797,77

Таблиця 10

Розрахунок планової вартості товарної продукції, яку СПТ «Урожай» Братського району планує реалізувати у 2018 р.

Культура	Виробництво, ц	Реалізація, ц	Рівень товарності, %	Ціна реалізації 1 ц, грн.	Вартість товарної продукції, тис. грн.
Пшениця озима	21 810,28	20 719,76	95	593,3	12 293,036
Ячмінь озимий	13 892,33	13 197,71	95	556,6	7 345,846
Кукурудза на зерно	12 189,12	12 067,23	99	445,0	5 369,916
Соняшник	7 742,51	7 665,08	99	878,0	6 729,945
Всього	х	х	х	х	31 738,742

У табл. 11 розрахуємо планову виробничу собівартість 1 ц та її структуру по пшениці озимій, ячменю озимому, кукурудзі на зерно та соняшнику для СПТ «Урожай» Братського району.

Отже, у СПТ «Урожай» планова виробнича собівартість 1 ц пшениці озимої складатиме 216,89 грн., з яких вартість насіння становить 19,53 грн., або 9,0%, мінеральних добрив – 65,31 грн., або 30,1%, засобів захисту рослин – 22,9 грн., або 10,6%, паливно-мастиль-

них матеріалів – 34,6 грн., або 15,9%. Планова виробнича собівартість 1 ц ячменю озимого складатиме 233,43 грн., з яких найбільше займають мінеральні добрива (62,41 грн., або 26,7%) та паливно-мастильні матеріали (50,92 грн., або 21,8%). По кукурудзі на зерно планова виробнича собівартість 1 ц складатиме 201,83 грн., з яких вартість мінеральних добрив становить 61,28 грн., або 30,4%, а засобів захисту рослин – 33,89 грн., або 16,8%.

Таблиця 11

Планова виробнича собівартість 1 ц продукції сільськогосподарських культур та її структура для СПТ «Урожай» Братського району

Стаття витрат	Пшениця озима		Ячмінь озимий		Кукурудза на зерно		Соняшник	
	грн.	%	грн.	%	грн.	%	грн.	%
Оплата праці	25,70	11,85	24,20	10,37	22,10	10,95	34,20	10,11
Відрахування на соціальний захист	5,65	2,61	5,32	2,28	4,86	2,41	7,52	2,22
Насіння	19,53	9,01	22,69	9,72	2,52	1,25	2,34	0,69
Добрива	65,31	30,11	62,41	26,74	61,28	30,36	131,22	38,77
Засоби захисту рослин	22,99	10,60	26,70	11,44	33,89	16,79	66,19	19,56
Паливно-мастильні матеріали	34,60	15,95	50,92	21,81	24,47	12,12	56,84	16,80
Амортизація основних засобів	12,5	5,76	13,2	5,65	15,3	7,58	11,2	3,31
Ремонт основних засобів	10,5	4,84	11,3	4,84	13,5	6,69	14,2	4,20
Загальновиробничі витрати	7,5	3,46	6,5	2,78	11,6	5,75	6,2	1,83
Інші витрати	12,6	5,81	10,2	4,37	12,3	6,09	8,5	2,51
Усього витрат	216,89	100,0	233,43	100,0	201,83	100,0	338,42	100,0

По соняшнику виробнича собівартість 1 ц складатиме 338,42 грн., з яких вартість мінеральних добрив становить 131,22 грн., або 38,8%, а засобів захисту рослин – 66,19 грн., або 19,6%.

У табл. 12 узагальнено планові економічні показники від заходів інтенсифікації під час виробництва та реалізації пшениці озимої, кукурудзи на зерно, ячменю озимого, соняшнику у СПТ «Урожай» Братського району.

Аналізуючи планові економічні показники по пшениці озимій, відзначимо, що відхилення планової урожайності від 2017 р. складатиме 30,91 ц. При цьому у зв'язку зі збільшенням ринкових цін на ресурси, що беруть безпосередню участь у виробничому процесі та зростанні вдвічі врожайності, повна собівартість реалізованої продукції 1 ц складатиме у 2019 р. 249,42 грн., що на 168,22 грн. менше, ніж у 2017 р. Так, за планової ціни реалізації 593,3 грн. за 1 ц планується отримати прибуток з розрахунку на 1 га в розмірі 21 428,94 грн., а рівень рентабельності складатиме 137,8%, що на 126,5 в. п. більше, ніж у 2017 р.

По ячменю озимому планова урожайність складатиме у 2019 р. 55,57 ц, що на 28,76 ц більше, ніж у 2017 році. При цьому повна собівартість реалізованої продукції 1 ц зменшиться на 215,41 грн., складаючи у 2019 р. 268,44 грн. Так, за планової ціни реалізації 556,6 грн. за 1 ц планується отримати прибу-

ток з розрахунку на 1 га в розмірі 16 012,63 грн. за рівня рентабельності 107,34%.

По кукурудзі на зерно планується збільшення планової урожайності на 65,8 ц, що у 2019 р. складатиме 81,26 ц. Значне збільшення урожайності буде супроводжуватися зменшенням повної собівартості реалізованої продукції 1 ц на 116,4 грн. порівняно з 2017 р., складаючи у 2018 р. 222,01 грн. Так, за ціни реалізації 445 грн. за 1 ц планується отримати прибуток з розрахунку на 1 га в розмірі 18 120,38 грн. за рівня рентабельності 100,44%.

По соняшнику планова урожайність у 2019 р. складатиме 38,71 ц з 1 га, що на 19,93 ц більше, ніж у 2017 р. При цьому повна собівартість реалізованої продукції зменшиться на 170,63 грн. порівняно з 2017 р., складаючи у 2018 р. 372,27 грн. за 1 ц. Так, за ціни реалізації 1 ц 878 грн. планується отримати прибуток з розрахунку на 1 га в розмірі 19 578,2 грн. за рівня рентабельності 135,85%.

Висновки з цього дослідження. Отже, інтенсифікація сільського господарства є головним напрямом його розвитку й основним джерелом підвищення ефективності сільськогосподарського виробництва, що забезпечує зміцнення економіки аграрних підприємств. Інтенсифікація сільського господарства повинна відбуватись на основі підвищення родючості ґрунту, що залежить від раціонального

**Узагальнення планових економічних показників в результаті інтенсифікації
рослинництва у СПТ «Урожай» Братського району**

Показники	2017 р.	План на 2019 р.	Відхилення (+, -) плану від факту
<i>Пшениця озима</i>			
Урожайність, ц з 1 га	31,40	62,32	30,91
Повна собівартість реалізованої продукції за 1 ц, грн.	417,64	249,42	-168,22
Ціна реалізації за 1 ц, грн.	465,00	593,30	128,30
Прибуток (збиток) у розрахунку на 1 ц, грн.	47,36	343,88	296,52
Прибуток (збиток) у розрахунку на 1 га, грн.	1 487,26	21 428,94	19 941,68
Рівень рентабельності (збитковості), %	11,34	137,87	126,53
<i>Ячмінь озимий</i>			
Урожайність, ц з 1 га	26,81	55,57	28,76
Повна собівартість реалізованої продукції за 1 ц, грн.	483,85	268,44	-215,41
Ціна реалізації за 1 ц, грн.	455,80	556,60	100,80
Прибуток (збиток) у розрахунку на 1 ц, грн.	-28,05	288,16	316,21
Прибуток (збиток) у розрахунку на 1 га, грн.	-751,90	16 012,63	16 764,53
Рівень рентабельності (збитковості), %	-5,80	107,34	113,14
<i>Кукурудза на зерно</i>			
Урожайність, ц з 1 га	15,46	81,26	65,80
Повна собівартість реалізованої продукції за 1 ц, грн.	338,41	222,01	-116,40
Ціна реалізації за 1 ц, грн.	423,30	445,00	21,70
Прибуток (збиток) у розрахунку на 1 ц, грн.	84,89	222,99	138,10
Прибуток (збиток) у розрахунку на 1 га, грн.	1 312,74	18 120,38	16 807,63
Рівень рентабельності (збитковості), %	25,08	100,44	75,36
<i>Соняшник</i>			
Урожайність, ц з 1 га	18,78	38,71	19,93
Повна собівартість реалізованої продукції за 1 ц, грн.	542,90	372,27	-170,63
Ціна реалізації за 1 ц, грн.	836,49	878,00	41,51
Прибуток (збиток) у розрахунку на 1 ц, грн.	293,59	505,73	212,15
Прибуток (збиток) у розрахунку на 1 га, грн.	5 514,70	19 578,20	14 063,50
Рівень рентабельності (збитковості), %	54,08	135,85	81,77

поєднання та внесення у відповідних пропорціях органічних та мінеральних добрив з огляду на агрохімічне та екологічне обґрунтування їх внесення. При цьому система землеробства повинна бути спрямована на підвищення ефективності використання землі, постійне зростання її родючості, а також включати такі основні елементи, як освоєння сівозмін, прийоми боротьби з ерозією ґрунтів та їх раціональний обробіток, вапнування ґрунтів, зрошення й осушення, окультурення природних сінокосів і пасовищ, боротьба з бур'янами, шкідниками та хворобами рослин. Усі ці процеси інтенсифікації сприятимуть підвищенню ефективності землеробства та

налагодженню високотоварного виробництва в аграрному секторі економіки.

Подальші перспективи в цьому напрямі полягають у збільшенні переробки отриманої продукції сільського господарства, що дасть можливість збільшити кількість робочих місць, зменшити рівень безробіття та від'їзд за кордон спеціалістів, збільшити одночасно надходження до державного бюджету, тобто кредитний портфель для підвищення заробітних плат, пенсій, стипендій тощо. Розвиток власного аграрного промислового виробництва зменшить залежність України від імпорту, завдяки чому буде поступово відбуватися збільшення експортного потенціалу.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Андрійчук В.Г. Економіка підприємств агропромислового комплексу : підручник. Київ : КНЕУ, 2013. 779 с.
2. Березівський П.С., Особа Н.П. Інтенсифікація виробництва у сільськогосподарських підприємствах: теорія, оцінки, перспективи : монографія. Львів : Ліга-прес, 2008. 188 с.
3. Березівський П.С., Особа Н.П. До питання про суть та економічний зміст категорій «інтенсивність» та «інтенсифікація». *АгроСвіт*. 2010. № 6. С. 24–31.
4. Вітков М.С. Основні фактори інтенсифікації аграрного виробництва в перехідний період до ринку. *Економіка АПК*. 2005. № 2. С. 17–20.
5. Вітков М.С. Інтенсифікація сільськогосподарського виробництва на інноваційній основі : монографія. Київ : ННЦ «ІАЕ», 2008. 220 с.
6. Грицаєнко Г.І. Соціально-економічна сутність інтенсифікації сільськогосподарського виробництва. *Економіка АПК*. 2006. № 4. С. 131–137.
7. Іваненко Т.Я., Крилов М.А. Напрями системної інноваційної модернізації рослинництва Миколаївщини. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2017. Вип. 19. С. 158–164. URL: <http://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/2571> (дата звернення: 7.02.2019).
8. Кушнірук В.С. Бізнес-проекування розвитку овочівництва закритого ґрунту та його економічний потенціал. *Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В.О. Сухомлинського. Економічні науки*. 2015. № 1 (4). С. 62–70. URL: <http://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/2584> (дата звернення: 7.02.2019).
9. Кушнірук В.С., Рогульська Ю.Ю. Сучасний стан розвитку зерновиробництва в аграрних підприємствах Вітовського району. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2017. № 15. С. 239–245. URL: <http://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/2590> (дата звернення: 7.02.2019).
10. Шубравська О.В. Розвиток сільськогосподарського виробництва України: чинники зростання. *Економіка АПК*. 2015. № 5. С. 5–11.

REFERENCES:

1. Andriichuk V.H. (2013). *Ekonomika pidpriemstv ahropromyslovoho kompleksu* [Economy of enterprises of the agro-industrial complex]. Kyiv : KNEU [in Ukrainian].
2. Berezivskiy P.S., Osoba N.P. (2008). *Intensyfikatsiia vyrobnytstva u silskohospodarskykh pidpriemstvakh: teoriia, otsinky, perspektivy* [Intensification of production in agricultural enterprises: theory, evaluation, prospects]. Lviv : Liha-pres [in Ukrainian].
3. Berezivskiy P.S., Osoba N.P. (2010). Do pytannia pro sut ta ekonomichniy zmist katehorii "intensyvnist" ta "intensyfikatsiia" [On the essence and economic content of the categories "intensity" and "intensification"]. *AhroSvit*, no. 6, pp. 24–31.
4. Vitkov M.S. (2005). Osnovni faktory intensyfikatsii ahrarynoho vyrobnytstva v perekhidnyi period do rynku [The main factors of intensification of agrarian production in the transition period to the market]. *Ekonomika APK*, no. 2, pp. 17–20.
5. Vitkov M.S. (2008). *Intensyfikatsiia silskohospodarskoho vyrobnytstva na innovatsiinii osnovi* [Intensification of agricultural production on an innovative basis]. Kyiv : NNTs "IAE" [in Ukrainian].
6. Hrytsaienko H.I. (2006). Sotsialno-ekonomichna sutnist intensyfikatsii silskohospodarskoho vyrobnytstva [Socio-economic essence of intensification of agricultural production]. *Ekonomika APK*, no. 4, pp. 131–137.
7. Ivanenko T.Ya., Krylov M.A. (2017). Napriamy systemnoi innovatsiinoi modernizatsii roslynnytstva Mykolaivshchyny [Directions of system innovation of modernization of crop production in Mykolayiv region]. *Hlobalni ta natsionalni problemy ekonomiky: MNU imeni V.O. Sukhomlynskoho*, vol. 19, pp. 158–164. URL: <http://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/2571> (accessed: 7 February 2019).
8. Kushniruk V.S. (2015). Biznes-proektuvannia rozvytku ovochivnytstva zakrytoho hruntu ta yoho ekonomichniy potentsial [Business development of vegetable growing of closed soil and its economic potential]. *Naukovyi visnyk Mykolaivskoho natsionalnoho universytetu imeni V.O. Sukhomlynskoho. Ekonomichni nauky*, no. 1 (4), pp. 62–70. URL: <http://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/2584> (accessed: 7 February 2019).
9. Kushniruk V.S., Rohul'ska Yu.Yu. (2017). Suchasnyi stan rozvytku zernovyrobnytstva v ahrarynykh pidpriemstvakh Vitovskoho raionu [The current state of development of grain production in agrarian enterprises of the Vitovsky district]. *Hlobalni ta natsionalni problemy ekonomiky*, no. 15, pp. 239–245. URL: <http://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/2590> (accessed: 7 February 2019).
10. Shubrav'ska O.V. (2015). Rozvytok silskohospodarskoho vyrobnytstva Ukrainy: chynnyky zrostannia [Development of agricultural production in Ukraine: factors of growth]. *Ekonomika APK*, no. 5, pp. 5–11.